

ARTICULUS III.

322

UTRUM VIRTUTES COELORUM, DOMINO VENIENTE, COMMOMBEBUNTUR.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod virtutes coelorum, Domino veniente, non commovebuntur: virtutes enim coelorum dici non possunt, nisi angeli beati: sed immutabilitas est de ratione beatitudinis; ergo moveri non poterunt.

2. PRAETEREA. Admirationis causa est ignorantia, ut patet in 1. Metaph. (cap. 2. circ. med.): sed sicut ab angelis longe abest timor, ita et ignorantia, quia, ut dicit Greg. (lib. 4. Dial. cap. 33. in fin. et lib. 12. Mor. cap. 14.), «quid est quod non vident, qui videntem omnia vident?» Ergo non poterunt per admirationem moveri, ut in litera dicitur (4. Dist. 48.).

3. PRAETEREA. Omnes angeli divino iudicio astabunt, unde Apoc. 7. dicitur: *Omnes angeli stabant in circuito throni*: sed virtutes nominant unum specialem ordinem in angelis; ergo non potius de eis dici debuit, quod moveantur, quam de aliis angelis.

SED CONTRA est, quod dicitur Job 26.: *Columnae coeli contremiscunt, et pavent ad nutum ejus*: sed columnae coeli non possunt intelligi nisi virtutes coelorum; ergo virtutes coelorum commovebuntur.

Praeterea. Matth. 24. dicitur: *Stellae cadent de coelo, et virtutes coelorum commovebuntur*.

RESPONDEO dicendum, quod virtutes in angelis dicuntur *dupliciter*, ut patet per Dionys. 11. cap. Coel. Hier.: *quandoque enim nomen virtutum uni ordini appropriatur, qui secundum ipsum est medius mediae hierarchiae; secundum vero Gregor. (hom. 34. in Evang. ante med.), est supremus infimae hierarchiae: alio modo accipitur communiter pro omnibus coelestibus spiritibus; et utroque modo potest accipi in proposito: in litera enim (loc. sup. cit.) exponitur, prout accipitur secundo modo, scilicet pro omnibus angelis: et tunc dicuntur moveri propter admirationem novitatis, quae in mundo erit, icut in litera dicitur. Potest etiam exponi, prout virtutis nomen est proprium omen ordinis; et tunc ordo ille dicitur moveri prae aliis ratione effectus, quia illi ordini, secundum Greg. (loc. cit.), attribuitur miracula facere, quae maxime circa illud tempus fient; vel quia ordo ille, cum sit de media hierarchia, secundum Dionys. (cap. 8. et 11. Coel. Hier.), non habet potentiam limitatam; unde oportet, quod ejus ministerium sit circa causas universales. Unde proprium officium virtutum esse videtur corpora coelestia movere, quae sunt causa eorum, quae in natura inferiori aguntur; et hoc etiam ipsum nomen sonat, quia *virtutes coelorum* dicuntur: tunc ergo movebuntur, quia ad effectum suo cessabunt, ulterius corpora coelestia non moventes; sicut nec angeli, qui sunt ad custodiam hominum deputati, ulterius custodiae officio vacabunt.*

AD PRIMUM ergo dicendum, quod mutatio illa non variat aliquid, quod ad eorum statum pertineat; sed refertur vel ad effectus eorum, qui immutari possunt sine eorum mutatione, vel ad novam rerum considerationem, quam prius secundum species concreatas [al. concretas] videre non potuerant: hanc autem vicissitudinem cogitationum ab eis beatitudo non tollit: unde dicit August. (lib. 3. de Trinit. cap. 4. et 5.) quod «Deus movet creaturam spiritualem per tempora».

AD SECUNDUM dicendum, quod admiratio solet esse de his, quae nostram cognitionem excedunt, vel facultatem: et secundum hoc virtutes coelorum admirabuntur divinam virtutem talia facientem, in quantum ab ejus imitatione, et comprehensione deficiunt: per quem modum dixit beata Agnes, quod «ejus pulchritudinem sol, et luna mirantur»; et sic non ponitur in angelo ignorantia, sed tollitur Dei comprehensio.

AD TERTIUM patet responsio ex dictis (in corp. art.).

QUAESTIO LXXIV.

DE IGNE ULTIMAE CONFLAGRATIONIS,
IN NOVEM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de igne ultimae conflagrationis mundi.

Circa quod quaeruntur novem.

Primo. Utrum aliqua mundi purgatio sit futura.

Secundo. Utrum per ignem sit futura.

Tertio. Utrum ille ignis sit ejusdem speciei cum igne elementari.

Quarto. Utrum ignis ille sit etiam coelos superiores purgaturus.

Quinto. Utrum ille ignis sit alia elementa consumpturus.

Sexto. Utrum omnia elementa sit purgaturus.

Septimo. Utrum ille ignis praecedat iudicium, vel sequatur.

Octavo. Utrum per illum ignem consumendi sint homines.

Nono. Utrum per illum involvendi sint reprobi.

ARTICULUS I.

323

UTRUM MUNDI PURGATIO SIT FUTURA.

(S. Thom. 4. Dist. 47. q. 2. art. 1. et seq.).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod nulla mundi purgatio sit futura: non enim purgatione indiget, nisi quod est immundum: sed creaturae Dei non sunt immundae, unde dicitur Actor. 10.: *Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris*, id est immundum; ergo creaturae mundi non purgabuntur.

2. PRAETEREA. Purgatio secundum divinam justitiam ordinatur ad aufeendum immunditiam culpae, sicut patet de purgatione post mortem: sed in elementis hujus mundi nulla potest esse culpae infectio: ergo videtur, quod purgatione non indigeant.

3. PRAETEREA. Unumquodque dicitur purgari, quando separatur id quod est extraneum ab ipso, inducens in eo ignobilitatem; separatio enim ejus quod nobilitatem inducit, non dicitur purgatio, sed magis diminutio: sed hoc ad perfectionem, et nobilitatem elementorum pertinet, quod aliquid extraneae naturae est eis admixtum, quia forma corporis mixti est nobilior, quam

purgatio facta fuit, scilicet per aquam. Sed secunda purgatio respicit et infectionem culpae, et commixtionis impuritatem; et quantum ad utrumque convenit magis quod fiat per ignem, quam per aquam; aqua enim non habet vim disgregandi, sed magis congregandi; unde per aquam naturalis impuritas elementorum tolli non posset, sicut per ignem. Similiter etiam circa finem mundi regnabit vitium tepiditatis, quasi mundo jam senescente, quia, ut dicitur Matth. 24., *tunc refrigescet charitas multorum*: unde tunc convenienter purgatio per ignem fiet. Nec est aliquid, quod igne purgari non possit aliquo modo; sed quaedam sunt, quae sine sui corruptione per ignem non possunt purgari, sicut panni, et vasa lignea, et hujusmodi; et talia lex praecipit purgari per aquam, quae tamen finaliter omnia corrumpentur per ignem.

AD TERTIUM dicendum, quod per opus distinctionis sunt rebus diversae formae collatae, quibus ad invicem distinguuntur; et ideo hoc fieri non potuit, nisi per eum qui est auctor naturae: sed per finalem purgationem reducuntur res ad puritatem, in qua conditae fuerunt; et ideo in hoc poterit natura creata exiberi ministerium Creatori, et propter hoc ministerium creaturae committitur, quia hoc ad ejus nobilitatem cedit.

ARTICULUS III.

325

UTRUM IGNIS ILLE, QUO MUNDUS PURGABITUR,
SIT EJUSDEM SPECIEI CUM IGNE ELEMENTARI.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod ille ignis non sit ejusdem speciei cum igne elementari: nihil enim seipsum consumit: sed ille ignis quatuor elementa consumet, ut dicit Gloss. (*ord. Bedae super illud: Elementa vero*) 2. Petri ult.; ergo ignis ille non erit ejusdem speciei cum igne elementari.

2. PRAETEREA. Sicut virtus manifestatur per operationem, ita natura per virtutem: sed ille ignis habebit aliam virtutem ab igne, qui est elementum, quia scilicet purgabit universum, quod ignis iste facere non potest; ergo non erit ejusdem speciei cum isto.

3. PRAETEREA. Ea quae sunt ejusdem speciei in corporibus naturalibus, habent eundem motum: sed ille ignis habebit alium motum, quam ignis, qui est elementum, quia circumquaque movebitur, ut totum purgare possit; ergo non est ejusdem speciei.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 20. de Civ. Dei (*cap. 16. ante med.*), et habetur in Gloss. (*ordin. et interlin. implic. sup. illud: Praeterit enim*) 1. ad Cor. 7., quod « figura hujus mundi mundanorum ignium conflagratione peribit »; ergo ignis ille erit de natura ignis, qui nunc est in hoc mundo.

Praeterea. Sicut purgatio futura erit per ignem, ita praecedens fuit per aquam; et utraque ad invicem comparatur, 2. Petri 3.: sed in prima purgatione fuit aqua ejusdem speciei cum aqua elementari; ergo similiter erit in secunda purgatione ignis ejusdem speciei cum igne elementari.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc inveniuntur tres opiniones: quidam enim dicunt, quod ignis elementum, qui est in sphaera sua, descendet ad purgationem mundi: modum autem descensionis ponunt per multiplicationem; ignis enim, undique apposito combustibili augmentatur: et hoc praecipue

tunc fiet, quando virtus ignis exaltabitur super omnia alia elementa. Sed contra hoc esse videtur, quod ignis ille non tantum descendet, sed etiam a sanctis ascendere perhibetur, ut patet 2. Petri 1., ubi dicitur, quod tantum ascendet iudicii ignis, quantum aqua diluvii; ex quo videtur, quod ille ignis sit circa locum medium generationis [*al. generatus*]. Et propter hoc alii dicunt, quod ignis ille generabitur circa locum medium ex congregatione radiorum coelestium corporum, sicut videmus, quod congregantur in speculo comburente: tunc autem loco speculorum erunt nubes concavae, ad quas fiet radiorum reverberatio. Sed hoc etiam non videtur conveniens, quia cum effectus corporum coelestium sequantur determinatos situs, et aspectus eorum, si ex virtute corporum coelestium ignis ille generaretur, tempus illius purgationis posset esse notum considerantibus motus astrorum, quod auctoritati Scripturae repugnat. Et ideo alii dicunt, sequentes Augustinum, quod « sicut mundanarum aquarum inundatione factum est diluvium, ita mundanorum ignium conflagratione figura hujus mundi peribit », ut dicitur 20. de Civitate Dei (*loc. sup. cit.*): ista autem conflagratio nihil aliud est, quam congregatio omnium causarum inferiorum, et superiorum, quae ex natura sua habet virtutem igniendi: quae quidem congregatio non naturali cursu rerum, sed virtute divina fiet: et ex omnibus istis causis sic congregatis generabitur ignis, qui faciem hujus mundi exuret. Si autem opiniones hae recte considerentur, inveniuntur diversificari quantum ad causam generationis illius ignis, et non quantum ad speciem ejus; ignis enim generatus a sole, vel ab inferiori calefaciente, est ejusdem speciei cum igne, qui est in sua sphaera, nisi in quantum admiscetur ei de materia aliena: quod quidem tunc oportebit, quia ignis non potest aliquid purgare, nisi secundum hoc quod alterum efficitur materia ejus aliquo modo: unde simpliciter concedendum est, quod ignis ille erit ejusdem speciei cum isto.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ignis ille, quamvis sit ejusdem speciei cum igne qui apud nos est, non tamen est idem numero: videmus autem, quod duorum ignium ejusdem speciei unus alterum destruit, major scilicet minorem, consumendo materiam ejus: et similiter etiam ille ignis ignem, qui apud nos est, consumere poterit.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut operatio, quae procedit a virtute rei, est virtutis indicium, ita et virtus ejus est indicium essentiae, vel naturae, quae procedit a principiis essentialibus rei: operatio autem, quae non procedit ex virtute rei operantis, non indicat virtutem ipsius; sicut patet in instrumentis: actio enim instrumenti magis manifestat virtutem moventis, quam instrumenti virtutem, quia virtutem agentis manifestat, ut primum operationis principium: virtutem autem instrumenti non manifestat, nisi quatenus est susceptivum influentiae principalis agentis, secundum quod movetur ab eo. Similiter etiam virtus quae non procedit ex principiis essentialibus rei, non manifestat naturam ejus, nisi quantum ad susceptibilitatem; sicut virtus, quae aqua calefacta potest calefacere, non manifestat naturam ejus nisi quantum ad calefactibilitatem: et ideo nihil prohibet, quin aqua habens hanc virtutem sit ejusdem speciei cum aqua non habente virtutem istam. Similiter etiam non est inconveniens, quod ignis ille, qui habebit vim purgandi faciem mundi, sit ejusdem speciei cum igne, qui est apud nos, cum vis calefactiva non oriatur in ipso ex principiis essentialibus, sed ex divina virtute, vel operatione: sive dicatur, quod illa virtus sit aliqua qualitas absoluta, sicut calor in aqua calefacta; sive sit intensio quaedam, sicut de instrumentali virtute in

1. Dist. (q. 1. art. 4.) dictum est: et hoc probabilis est, quia ignis ille non aget, nisi ut instrumentum divinae virtutis.

AD TERTIUM dicendum, quod ignis ex propria natura non fertur nisi sursum: sed in quantum sequitur materiam, quam requirit extra propriam sphaeram existens, sic sequitur materiae combustibilis situm: et per modum istum non est inconueniens, quod vel in circuitu, vel deorsum moveatur; et praecipue secundum quod agit ut instrumentum divinae virtutis.

ARTICULUS IV. 326

UTRUM IGNIS ILLE PURGABIT ETIAM COELOS SUPERIORES.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod ignis ille purgabit etiam coelos superiores, quia in Psal. 101. dicitur: *Opera manuum tuarum sunt coeli; ipsi peribunt, tu autem permanes*: sed etiam superiores coeli sunt opera manuum Dei; ergo et ipsi in finali illa mundi conflagratione peribunt.

2. PRAETEREA. 2. Petr. 3. dicitur: *Coeli ardentes solventur, et elementa ignis ardore tabescent*: coeli autem, qui ab elementis distinguuntur, sunt coeli superiores, quibus infixi sunt sidera; ergo videtur, quod etiam illi per illum ignem purgabuntur.

3. PRAETEREA. Ignis ille ad hoc erit, ut removeat a corporibus indispositionem ad perfectionem gloriae: sed in coelo superiori invenitur indispositio et ex parte culpae, quia diabolus ibi peccavit, et ex parte naturalis defectus, quia Rom. 8. super illud: *Scimus, quod omnis creatura ingemisit, et parturit usque adhuc*, dicit Gloss. (ord. Ambros.): « Omnia elementa cum labore explent officia sua; sicut sol, et luna non sine labore statuta sibi implent spatia »; ergo etiam coeli superiores purgabuntur per ignem illum.

SED CONTRA est, quod corpora coelestia peregrinae impressionis receptiva non sunt.

Praeterea. Super illud 2. Thess. 1.: *In flamma ignis dantis vindictam*, dicit Gloss. (ord. Haym.): « Ignis erit in mundo, qui praecedet eum, tantum spatium aëris occupans, quantum occupavit aqua in diluvio »: sed aqua diluvii non ascendit usque ad superiores coelos, sed solum quindecim cubitis super altitudinem montium, ut habetur Genes. 7.; ergo coeli superiores illo igne non purgabuntur.

RESPONDEO dicendum, quod purgatio mundi ad hoc erit, ut removeatur a corporibus dispositio contraria perfectioni gloriae; quae quidem perfectio est ultima rerum consummatio: et haec quidem dispositio in omnibus corporibus invenitur, sed diversimode in diversis. In quibusdam enim invenitur indispositio secundum aliquid inhaerens substantiae eorum; sicut in istis corporibus inferioribus, quae per mutuam mixtionem decidunt a propria puritate: in quibusdam vero corporibus invenitur indispositio non per aliquid substantiae eorum inhaerens, sicut in corporibus coelestibus, in quibus nihil invenitur repugnans ultimae perfectioni universi, nisi motus, qui est via ad perfectionem; nec motus quilibet, sed localis tantum, qui non variat aliquid, quod sit intrinsecum rei, ut substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, sed solum locum, qui est extra rem: et ideo a substantia coeli superioris non oportet quod aliquid removeatur; sed oportet quod motus ejus quietetur. Quietatio autem motus localis non fit per actionem alicujus contrarii agentis, sed per hoc quod motor desistit a movendo: et ideo coelestia corpora nec

per ignem, nec alicujus creaturae actionem purgabuntur; sed ipsa eorum quietatio sola voluntate divina accidens, eis loco purgationis erit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut August. dicit 20. de Civ. Dei (cap. 24.), verba illa Psal. sunt intelligenda de coelis aëreis, qui purgabuntur per ignem ultimae conflagrationis. Vel dicendum, quod si etiam de superioribus coelis intelligantur, tunc dicuntur perire quantum ad motum, quo nunc continue moventur.

AD SECUNDUM dicendum, quod Petrus se exponit, de quibus coelis intelligat; praemisit enim ante verba inducta, quod « coeli prius, et terra per aquam perierant, qui nunc eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii »; ergo illi coeli per ignem purgabuntur, qui prius per aquam diluvii sunt purgati, scilicet coeli aërei.

AD TERTIUM dicendum, quod ille labor, et illa servitus creaturae, quae corporibus coelestibus secundum Ambrosium attribuitur, nihil est aliud, quam vicissitudo motus, ratione cuius tempori subjiuntur, et defectus ultimae consummationis, quae finaliter in eis erit: ex culpa etiam daemonum coelum empyreum infectionem non contraxit, quia peccando statim e coelo expulsi sunt.

ARTICULUS V. 327

UTRUM IGNIS ILLE ALIA ELEMENTA CONSUMET.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod ignis ille alia elementa consumet, quia, ut dicit Gloss. Bedae (ord. sup. illud: *Elementa vero*) 2. Petri ult., « elementa quatuor, quibus mundus consistit, ignis ille maximus absumet; nec cuncta intantum absumet, ut non sint, sed duo ex toto consumet, duo vero in meliorem restituet faciem »; ergo videtur, quod ad minus duo elementa per ignem illum destruenda sint totaliter.

2. PRAETEREA. Apoc. 21. dicitur: *Primum coelum, et prima terra abiit, et mare jam non est*: sed per coelum aër intelligitur, ut August. dicit (lib. 20. de Civ. Dei, cap. 18.): mare autem est aquarum congregatio; ergo videtur, quod illa tria elementa totaliter destruentur.

3. PRAETEREA. Ignis non purgat, nisi secundum hoc quod alia efficiuntur materia ejus: si ergo ignis purgat alia elementa, oportet quod ejus materia efficiantur; ergo oportet, quod in naturam ignis transcant, et sic a natura sua corrumpentur.

4. PRAETEREA. Forma ignis est nobilissima formarum, ad quam perducere possit elementaris materia: sed per illam purgationem omnia in nobilissimum statum perducentur; ergo alia elementa in ignem totaliter convertentur.

SED CONTRA est, quod 1. Corinth. 7. super illud: *Praeterit figura hujus mundi*, Gloss. (interl. Ambros.) dicit: « Hujus mundi pulchritudo, non substantia praeterit »: sed ipsa substantia elementorum pertinet ad perfectionem mundi; ergo elementa non consumerentur secundum suam substantiam.

Praeterea. Illa finalis purgatio, quae fiet per ignem, respondebit primae purgationi, quae facta est per aquam: sed illa non corrupt elementorum substantiam; ergo nec illa, quae fiet per ignem, corrumpet.

RESPONDEO dicendum, quod circa hanc quaestionem est multiplex opinio: quidam enim dicunt, quod omnia elementa manebunt quantum ad materiam, omnia autem mutabuntur quantum ad imperfectionem; sed duo eorum retinebunt propriam formam substantialem, scilicet aër, et terra: in duobus vero

scilicet igne, et aqua, non remanebit forma substantialis eorum, sed mutabuntur ad formam coeli: et sic tria elementa, aër scilicet, ignis, et aqua, *coelum* dicentur; quamvis aër retineat formam substantialem eandem, quam nunc habet, quia nunc etiam *coelum* dicitur: unde etiam Apoc. 21. non fit mentio nisi de coelo, et terra: *Vidi*, inquit, *coelum novum, et terram novam*. Sed haec opinio est omnino absurda; repugnat enim et philosophiae, secundum quam poni non potest, quod corpora inferiora sint in potentia ad formam coeli, cum nec materiam habeant communem, nec contrarietatem ad invicem: et etiam theologiae, quia secundum hanc positionem non salvabitur perfectio universi cum integritate suarum partium, duobus elementis sublati: unde per hoc quod dicitur *coelum*, intelligitur quintum corpus; omnia vero elementa intelliguntur per *terram*, sicut in Psal. 148.: *Laudate Dominum de terra*, et sequitur: *Ignis, grando, nix, glacies*, etc. Et ideo alii dicunt quod omnia elementa manebunt secundum substantiam; sed qualitates activae, et passivae ab eis removebuntur: sicut etiam ponunt, quod in corpore mixto elementa salvantur secundum suas formas substantiales, sine hoc quod proprias qualitates habeant, cum sint ad medium reductae; medium autem neutrum extremorum est: et huic etiam videtur consonare, quod Aug. dicit 20. de Civ. Dei (*cap. 16. in med.*): « Non ista conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quae corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt; atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quae corporibus immortalibus mirabili mutatione conveniant ». Sed istud non videtur probabile, quia cum qualitates propriae elementorum sint effectus formarum substantialium, non videtur quod formis substantialibus manentibus, qualitates praedictae possint mutari, nisi per actionem violentam ad tempus; sicut in aqua calefacta videmus, quod ex vi suae speciei frigiditatem recuperat, quam per actionem ignis amisit, dummodo species aquae remaneat; et praeterea ipsae qualitates elementares sunt de perfectione secunda elementorum, sicut propriae passiones eorum; nec est probabile, quod in illa finali consummatione aliquid perfectionis naturalis ab elementis tollatur. Et ideo videtur dicendum, quod manebunt elementa quantum ad substantiam, et qualitates eorum proprias, sed purgabuntur ab infectione, quam ex peccatis hominum contraxerunt, et ab impuritate, quae per actionem, et passionem mutua in eis accidit; quia jam cessante motu primi mobilis, in inferioribus elementis mutua actio, et passio esse non poterit: et hoc August. (*loc. cit.*) appellat « qualitates corruptibilium elementorum », scilicet innaturales dispositiones eorum secundum quas corruptioni appropinquant.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ignis ille dicitur quatuor elementa absorbere, in quantum ea aliquo modo purgabit: quod autem sequitur, quod « duo ex toto consumet », non est intelligendum, quod duo elementa secundum substantiam destruantur, sed quia duo magis removebuntur a proprietate, quam nunc habent: quae quidem duo a quibusdam esse dicuntur ignis, et aqua, quae maxime excedunt in qualitatibus activis, scilicet calore, et frigore, quae sunt maxime corruptionis principia in aliis corporibus; et quia tunc non erit actio ignis, et aquae, quae sunt maxime activa, maxime immutari videbuntur a virtute, quam nunc habent. Alii vero dicunt, haec duo esse aërem, et aquam, propter varios motus istorum duorum elementorum, quos consequuntur ex motu corporum coelestium; et quia isti motus non erunt (sicut fluxus, et refluxus maris, et commotione ventorum, et hujusmodi), ideo illa elementa maxime mutabuntur a proprietate, quam nunc habent.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut dicit August. 20. de Civ. Dei (*cap. 16. in fin.*), « cum dicitur: *Et mare jam non est*, per mare potest intelligi praesens saeculum de quo ante dixerat: *Mare dedit mortuos, qui in eo erant* ». Si tamen mare ad literam referamus, tunc est dicendum, quod in mari duo intelliguntur, scilicet *substantia* aquarum, et earum *dispositio* quantum ad salsedinem, et commotiones fluctuum; et quantum ad hoc secundum mare non remanebit; remanebit autem quantum ad primum.

AD TERTIUM dicendum, quod ignis ille non aget nisi ut instrumentum providentiae, et virtutis divinae; unde non aget in alia elementa usque ad eorum consumptionem, sed solum usque ad purgationem; nec oportet, quod illud quod efficitur materia ignis, totaliter a specie propria corrumpatur; sicut patet in ferro ignito, quod a loco ignitionis remotum ex virtute speciei remanentis ad proprium statum, et pristinum redit: et ita etiam erit de elementis per ignem purgatis.

AD QUARTUM dicendum, quod in partibus elementorum non debet considerari solum quid congruat alicui parti secundum se acceptae, sed etiam quid congruat secundum ordinem ad totum: dico ergo, quod quamvis aqua esset nobilior, si haberet formam ignis, et similiter terra, et aër; universum tamen esset imperfectius, si tota elementorum materia formam ignis assumeret.

ARTICULUS VI.

328

UTRUM OMNIA ELEMENTA PER ILLUM IGNEM PURGABUNTUR.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod nec omnia elementa per illum ignem purgabuntur, quia ignis ille, ut jam dictum est (*art. 3. huj. q.*), non ascendet, nisi quantum ascendit aqua diluvii: sed aqua diluvii non pervenit usque ad sphaeram ignis; ergo nec per ultimam purgationem elementum ignis purgabitur.

2. PRAETEREA. Apoc. 21. super illud: *Vidi coelum novum*, etc. dicit Gloss. (*ordin.*): « Immutatio aëris, et terrae dubitabile non est quin per ignem fiet; sed de aqua dubitatur, nam purgationem in se ipsa habere creditur »; ergo ad minus non est certum, quod omnia elementa purgabuntur.

3. PRAETEREA. Locus, qui est perpetuae infectionis, nunquam purgatur: sed in inferno erit perpetua infectio; cum ergo infernus intra elementa collocetur, videtur quod elementa non totaliter purgabuntur.

4. PRAETEREA. Paradisus terrestris in terra continetur: sed ille non purgabitur per ignem, quia etiam nec aquae diluvii illuc ascenderunt, ut Beda dicit (*commentar. in Exod. cap. 5. ad fin. et hab. in Gloss. ordin. sup. illud Gen. 2.: Plantaverat autem Deus*), et habetur in 2. Sentent. (*Dist. 7.*); ergo videtur, quod non omnia elementa totaliter purgabuntur.

SED CONTRA est Gloss. supra inducta (*art. praec. arg. 1.*), quae habetur 2. Petr. ult. quod « quatuor elementa ignis ille absorbet ».

RESPONDEO dicendum, quod quidam dicunt, quod ille ignis ascendet usque ad summitatem spatii continentis quatuor elementa; ut sic elementa totaliter purgentur et ab infectione peccati, quo etiam superiores partes elementorum sunt infectae (ut patet per fumum idololatriae superiora inficiens), et etiam a corruptione, quia elementa secundum omnes partes sui corruptibilia sunt. Sed haec opinio repugnat auctoritati Scripturae, quia 2. Petr. 3.

forma simplicis; ergo videtur quod elementa hujus mundi nullo modo convenienter possint purgari.

SED CONTRA. Omnis innovatio fit per aliquam purgationem: sed elementa innovabuntur; unde Apoc. 21. dicitur: *Vidi coelum novum, et terram novam: primum enim coelum, et prima terra abiit*; ergo elementa purgabuntur.

Praeterea. 1. ad Cor. 7. super illud: *Praeterit figura hujus mundi*, dicit Gloss. (*August. lib. 20. de Civit. Dei, cap. 16. ante med.*): « Pulchritudo hujus mundi mundanorum ignium conflagratione peribit »; et sic idem quod prius.

RESPONDEO dicendum, quod quia mundus propter hominem aliquo modo factus est, oportet quod quando homo secundum corpus glorificabitur, etiam alia mundi corpora ad meliorem statum mutantur, ut sit et locus convenientior, et aspectus delectabilior. Ad hoc autem quod homo gloriam corporis consequatur, oportet prius removeri ea quae gloriae opponuntur; quae sunt duo, scilicet *corruptio, et infectio culpae*, quia, ut dicitur 1. Cor. 15., *corruptio incorruptelam non possidebit*; et a civitate gloriae omnes immundi foris erunt (*Apocal. ult.*): et similiter etiam oportet, elementa purgari a contrariis dispositionibus, antequam in novitatem gloriae adducantur, proportionaliter ei quod de homine dictum est. Quamvis autem res corporalis subjectum infectionis culpae proprie esse non possit, tamen ex culpa quaedam incongruitas in rebus corporalibus relinquitur, ad hoc quod spiritualibus dedentur; et inde videmus, quod loca, in quibus aliqua crimina sunt commissa, non reputantur idonea ad aliqua sacra exercenda in eis, nisi purgatione quadam praemissa: et secundum hoc ex peccatis hominum quandam idoneitatem ad gloriae susceptionem pars mundi recipit, quae in usum nostrum cedit; unde quantum ad hoc mundatione indiget. Similiter etiam circa medium locum, propter elementorum contactum, multae sunt corruptiones, et generationes, et alterationes elementorum, quae puritati eorum derogant; et ideo ab his oportet elementa purgari, ad hoc quod decenter suscipiant novitatem gloriae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cum dicitur omnis creatura Dei esse munda, hoc est intelligendum, quia non habet in substantia sua alicujus malitiae commixtionem; sicut ponebant Manichaei, dicentes malum, et bonum esse duas substantias alicubi divisas, et alicubi commixtas: non autem removetur, quin aliqua creatura habeat permixtionem naturae extraneae, quae etiam in se bona est, sed perfectioni hujusmodi creaturae repugnat: similiter non removetur ex hoc, quin malum alicui creaturae accidat, quamvis non sit permixtum ei, quasi pars substantiae ipsius.

AD SECUNDUM dicendum, quod quamvis elementa corporea subjectum culpae esse non possint, tamen ex culpa commissa in eis aliquam ineptitudinem consequuntur ad perfectionem gloriae suscipiendam.

AD TERTIUM dicendum, quod forma mixti, et forma elementi possunt dupliciter considerari: aut quantum ad perfectionem speciei; et sic corpus mixtum est nobilior: aut quantum ad perpetuitatem durationis; et sic corpus simplex nobilior est, quia non habet in seipso unde corrumpatur, nisi ejus corruptio fiat ab aliquo exteriori. Corpus autem mixtum in seipso habet causam corruptionis suae, scilicet compositionem [al. operationem] contrariorum; et ideo corpus simplex, etsi sit corruptibile secundum partem, est tamen incorruptibile secundum totum; quod de mixto dici non potest. Et quia incorruptio est de perfectione gloriae, ideo perfectio corporis simplicis magis convenit perfectioni gloriae, quam perfectio corporis mixti, nisi etiam corpus mixtum in se habeat aliquod incorruptionis principium, sicut corpus humanum, cujus

forma est incorruptibilis. Nihilominus quamvis aliquo modo corpus mixtum sit nobilior, quam simplex, nobilior tamen esse habet corpus simplex secundum se existens, quam existens in mixto, quia in mixto sunt corpora simplicia quodammodo in potentia; in seipsis autem existentia sunt in ultima sui perfectione.

ARTICULUS II.

324

UTRUM MUNDI PURGATIO SIT FUTURA PER IGNEM.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod haec purgatio non sit futura per ignem: ignis enim, cum sit pars mundi, purgatione indiget, sicut et aliae partes: sed non debet esse idem purgans, et purgatum; ergo videtur, quod ignis non purgabit.

2. PRAETEREA. Sicut ignis habet virtutem purgativam, ita et aqua: cum ergo omnia non sint purgabalia per ignem, sed quaedam necesse sit aqua purgari, sicut etiam vetus lex distinguit, videtur, quod ignis non purget, ad minus universaliter.

3. PRAETEREA. Purgatio ad hoc videtur pertinere, ut partes mundi ad invicem segregatae puriores reddantur: sed segregatio partium mundi ad invicem in mundi initio sola virtute divina facta est, quia ex hac opus distinctionis determinatur; unde et Anaxagoras segregationem posuit per actum intellectus moventis omnia (*ut refert Arist. 8. Physic. tex. 77.*); ergo videtur, quod in fine mundi purgatio fiet immediate a Deo, et non per ignem.

SED CONTRA est, quod in Psal. 49. dicitur: *Ignis in conspectu ejus exardebit, et in circuitu ejus tempestas valida*, et postea sequitur de judicio: *Advocabit coelum desursum, et terram discernere populum suum*; ergo videtur, quod ultima purgatio mundi sit futura per ignem.

Praeterea. 2. Petri ult. dicitur: *Coeli ardentes solventur, et elementa ignis ardore tabescent*; ergo illa purgatio per ignem fiet.

RESPONDEO dicendum, quod illa mundi purgatio, ut dictum est (*art. praec.*), removebit a mundo infectionem ex culpa relictam, et impuritatem commixtionis, et erit dispositio ad gloriae perfectionem; et ideo quantum ad haec tria convenientissime fiet per ignem purgatio: primo, quia ignis, cum sit nobilissimum elementorum, habet naturales proprietates similiores proprietatibus gloriae; ut maxime patet de luce: secundo, quia ignis non ita recipit commixtionem extranei propter efficaciam suae virtutis activae, sicut alia elementa: tertio, quia sphaera ignis est remota a nostra habitatione; nec ita communis est nobis usus ignis, sicut terrae, aquae, et aëris; unde non ita inficitur, et praeter hoc habet maximam efficaciam ad purgandum, et ad dividendum subtilizando.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ignis non venit in usum nostrum, prout est in materia propria (sic enim remotus est a nobis), sed solum prout est in materia aliena: et quantum ad hoc poterit purgari mundus per ignem in sua puritate existentem. Quantum vero ad hoc quod habet de extraneo adjunctum, poterit purgari; et sic diverso respectu idem erit purgans, et purgatum; quod non est inconveniens.

AD SECUNDUM dicendum, quod prima purgatio mundi, quae facta est per diluvium, non respiciebat nisi infectionem peccati: praecipue autem tunc regnabat peccatum concupiscentiae; et ideo convenienter per contrarium